

ВИЗНАЧЕННЯ ІНДУКОВАНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СОЛЕНОЇДАЛЬНІЙ КОТУШЦІ

Бабічева А.А., магістрантка, Лапоша М.Ю., аспірант

НТУУ «КПІ», кафедра техніки і електрофізики високих напруг

Вступ. Одним із застосувань соленоїдальних котушок є їх використання в установках для випробування ізоляторів на допустимий рівень радіозавад [1]. В останній час до таких випробувань приділяється значна увага у зв'язку з зростанням ролі екологічних вимог та захисту навколишнього середовища.

Існуюче високовольтне електрообладнання та норми випробування ізоляторів на допустимий рівень радіозавад є недостатньо чутливими внаслідок недосконалості високочастотних фільтрових загороджувачів, використовуваних у випробувальному обладнанні [2].

Недоліком існуючих високочастотних загороджувачів є те, що електричний струм зміщення в реакторі частково нейтралізує індуктивну складову їх струму, а в елементі настройки індуктивна складова струму частково змінює його ємнісну складову, що погіршує характеристики даного обладнання [3].

В загальному випадку розподілення електричного потенціалу в котушці індуктивності не співпадає з розподіленням індукovanого магнітним полем котушки потенціалу, в результаті чого ємнісні розподілені струми в котушці індуктивності частково нейтралізують індуктивну складову струму [4].

В зв'язку з цим виникає задача дослідження високовольтних високочастотних загороджувачів на основі розрахунку розподілення електричних та магнітних полів в їх котушках.

Об'єкт дослідження – індукований магнітним полем потенціал в соленоїдальній котушці.

Метою роботи є дослідження розподілення індукovanого потенціалу в соленоїдальній котушці.

Матеріали та результати досліджень. Для дослідження використовуємо соленоїдальну котушку (рис. 1), по однорідній обмотці якої протікає струм. Визначення розподілення індукovanого потенціалу проводимо за допомогою формули взаємної індуктивності для двох однакових кругових контурів А та В, які розташовані в паралельних площинах так, що їх центри знаходяться на одній прямій [5]:

$$M = \mu_0 R f(k) \quad (1)$$

де R – радіус контурів, $f(k) = \left(\frac{2}{k} - k\right) K - \frac{2}{k} E$, K та E – повні еліптичні інтеграли

першого та другого роду з модулем $k = \sqrt{\frac{4R^2}{h^2 + 4R^2}}$, h – відстань між контурами.

Значення K та E можуть бути знайдені за формулами (2), (3) [6]:

$$K = \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{1}{\sqrt{1-k^2 \cdot \sin(\beta)^2}} d\beta, \quad (2)$$

$$E = \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sqrt{1-k^2 \cdot \sin(\beta)^2} d\beta. \quad (3)$$

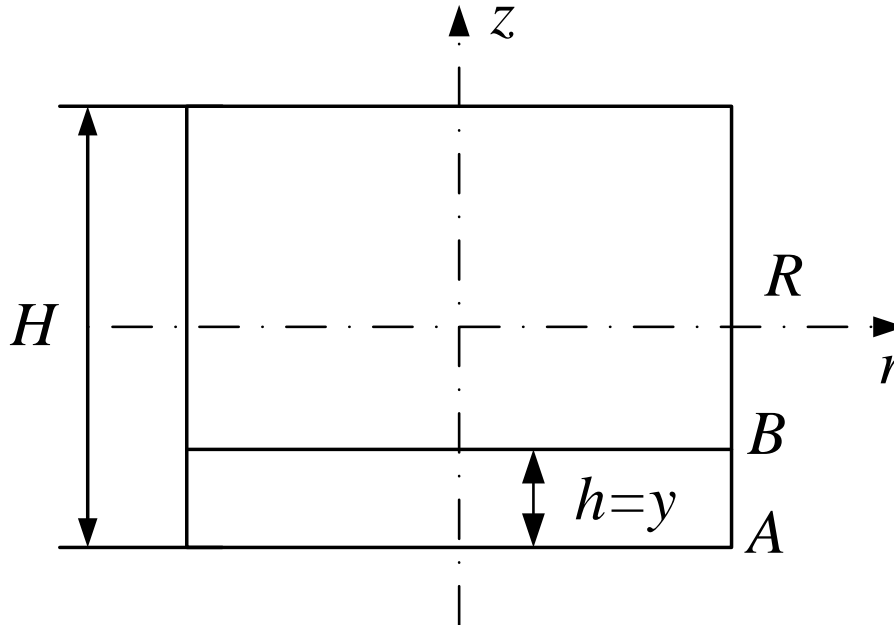

Рисунок 1 – Розрахункова модель соленоїдальної котушки

Після приведення формули (1) до безрозмірного виду ($h=y$, $y=\alpha R$) отримаємо:

$$\frac{M}{R\mu_0} = F(\alpha) = \left(\frac{\alpha^2 + 2}{\sqrt{\alpha^2 + 4}} \right) \cdot \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{1}{\sqrt{1-k^2 \cdot \sin(\beta)^2}} d\beta - \sqrt{\alpha^2 + 4} \cdot \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sqrt{1-k^2 \cdot \sin(\beta)^2} d\beta, \quad (4)$$

де $k = \sqrt{\frac{4}{\alpha^2 + 4}}$.

Розглянемо, як приклад, соленоїд з загальною висотою $H = 4R$.

Допустимо, що в соленоїдальній котушці протікає струм $i = I_m \cdot \sin \omega t$, а кількість витків котушки $N \gg 1$. Необхідно визначити розподілення індукованого потенціалу в котушці в залежності від висоти y , $0 \leq y \leq 4R$. Оскільки $y=\alpha R$, досліджуємо залежність індукованого потенціалу $\varphi = \varphi(\alpha)$.

Виділимо на відстані h' шар витків dh' , який містить кількість витків $dN' = dh' \frac{N}{H}$. Тоді у цьому шарі індукується напруга

$$d\varphi = \pm dh' \frac{N}{H} \cdot \omega \int_0^H dy \frac{N}{H} \cdot I_m \cdot \cos \omega t \cdot M(h', y) = \pm \omega \cdot dh' \frac{N^2}{H^2} I_m \cdot \cos \omega t \int_0^H M(h', y) dy, \quad (5)$$

де $\int_0^H M(h', y) dy = \Phi(h')$, а знак «+» або «-» обирається виходячи із заданого позитивного напрямку струму в котушці.

Індукований потенціал в котушці φ в цілому тоді визначаємо з (5) як $\varphi = \sum d\varphi$:

$$\varphi = \pm \omega \frac{N^2}{H^2} I_m \cdot \cos \omega t \int_0^H \Phi(h') dh', \quad (6)$$

а його розподілення по висоті h' визначається виразом:

$$\varphi(h') = \pm \omega \frac{N^2}{H^2} I_m \cdot \cos \omega t \int_0^{h'} \Phi(h') dh'. \quad (7)$$

Розглянемо в (5) інтеграл $\Phi(h') = \int_0^H M(h', y) dy$. Проводячи в ньому підстановку $h' = y' = \alpha' R$, $y = \alpha R$, замість (4) одержимо:

$$\frac{M(h', y)}{R\mu_0} = F(\alpha', \alpha) = \frac{(\alpha' - \alpha)^2 + 2}{\sqrt{(\alpha' - \alpha)^2 + 4}} \cdot \int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{1}{\sqrt{1 - k^2 \cdot \sin(\beta)^2}} d\beta - \sqrt{(\alpha' - \alpha)^2 + 4} \cdot \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sqrt{1 - k^2 \cdot \sin(\beta)^2} d\beta, \quad (8)$$

$$\text{де } k = \sqrt{\frac{4}{(\alpha' - \alpha)^2 + 4}}.$$

$$\text{Тоді } \Phi(\alpha') = \mu_0 R^2 \int_0^{\alpha_{\max}} F(\alpha', \alpha) d\alpha, \quad (9)$$

$$\text{де } \alpha_{\max} = \frac{H}{R}.$$

Одержаний за (9) графік залежності $\frac{\Phi(\alpha')}{\mu_0 R^2}$ від α' представлений на рис. 2.

Мінімальне значення $\frac{\Phi(\alpha')}{\mu_0 R^2}$ відповідає значенням $\alpha' = 0$; $\alpha' = 4,0$ і складає

1,52579. Максимальне значення $\frac{\Phi(\alpha')}{\mu_0 R^2}$ відповідає значенню $\alpha' = 2,0$ і складає

2,84783. Функція $\frac{\Phi(\alpha')}{\mu_0 R^2}$ монотонно змінюється від мінімального до максимального значень, і має екстремум в точці $\alpha' = 2,0$.

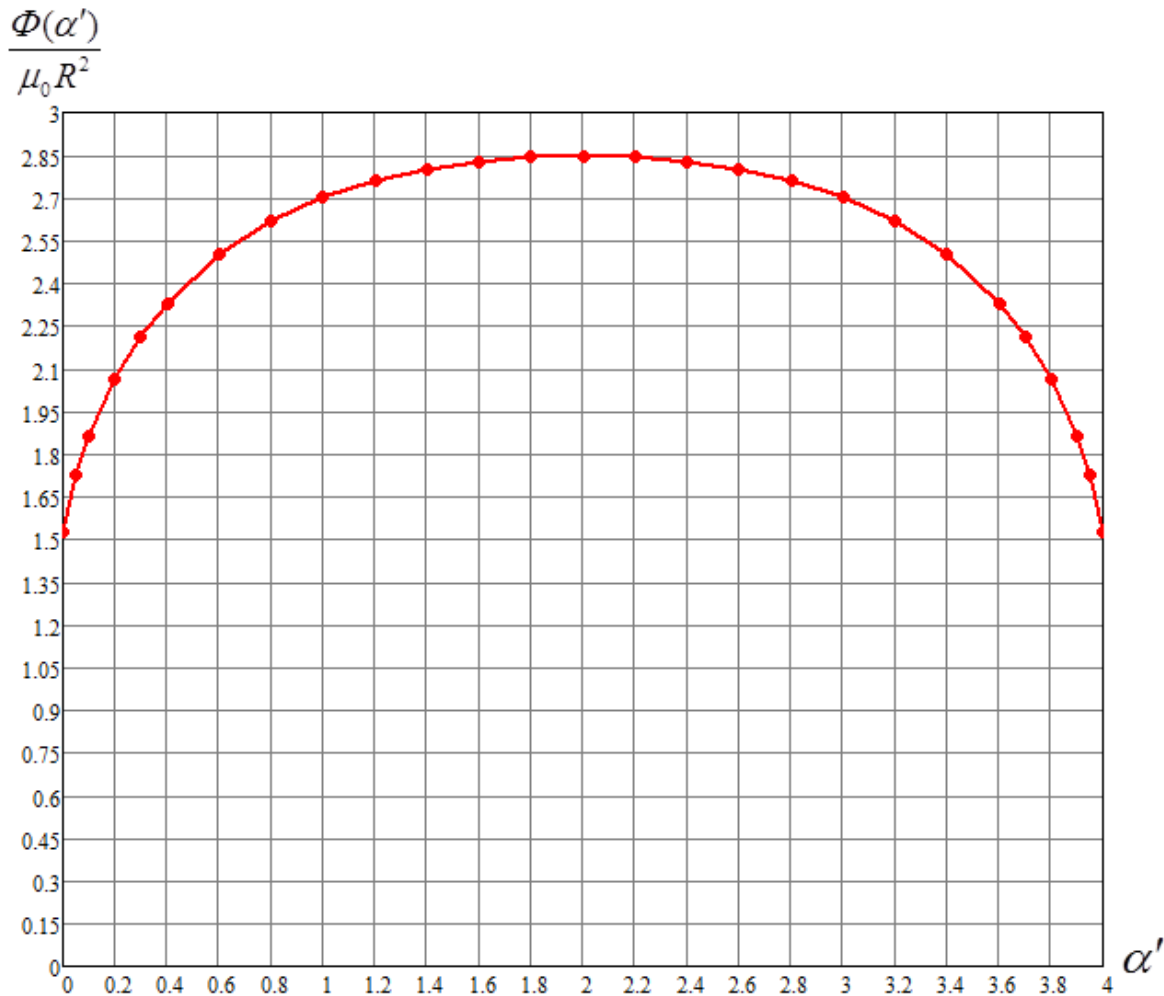

Рисунок 2 – Графік залежності $\frac{\Phi(\alpha')}{\mu_0 R^2}$ від α'

На основі (7) визначимо залежність $\varphi(\alpha') = \pm \mu_0 \cdot \omega \frac{N^2}{H^2} R^3 I_m \cdot \cos \omega t \int_0^{\alpha'} \Phi(\alpha') d\alpha'$.

Введемо функцію $\psi(\alpha') = \int_0^{\alpha'} \Phi(\alpha') d\alpha'$ та представимо її вид на рис. 3.

Функція $\psi(\alpha')$ була побудована по даним рис. 2 за допомогою використання розрахункового методу трапецій [7].

Аналіз залежності функції ψ від α' на рис. 3 показує, що вона має нелінійний характер.

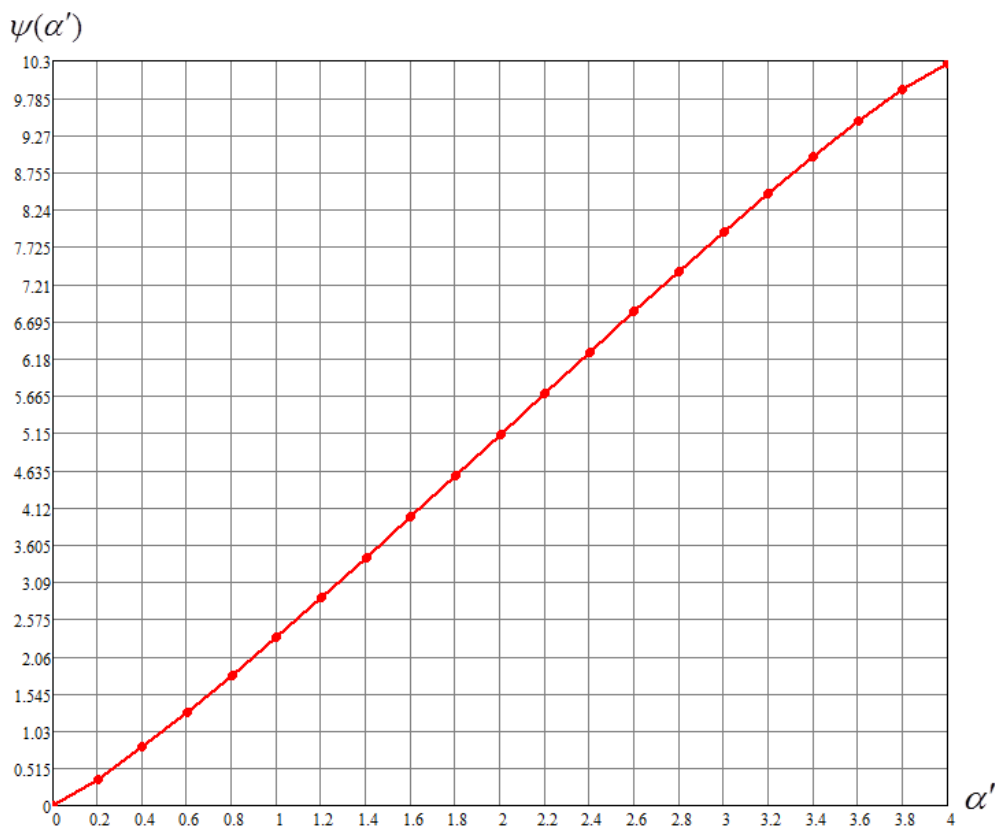

Рисунок 3 – Графік залежності функції $\psi(\alpha')$

Висновки

1. Досліджено розподілення індукованого потенціалу в соленоїдальній котушці.
2. При лінійній рівномірній намотці соленоїда розподілення індукованого потенціалу в котушці є суттєво нелінійним, що необхідно враховувати при проектуванні високочастотних індуктивних котушок.

Перелік посилань

1. IEC 60437:1997, Radio interference test on high-voltage insulators.
2. ГОСТ 26196-84. Изоляторы. Метод измерения промышленных радиопомех. – М.: Изд-во стандартов, 1997. – 4 с.
3. Высокочастотный заградитель: авторское свидетельство 555549 СССР: МПК H04B 3/54 / В.-И. Э. Сапирштейн, С.С. Шляхов; Всесоюзный государственный проектно-изыскательский и научно-исследовательский институт «Сельэнергопроект». – № 2145098/09; заявл. 13.06.75; опубл. 25.04.77, Бюл. № 15. – 4 с.: кресл.
4. Высокочастотный заградитель: авторское свидетельство 1119182 А СССР: МПК H04B3/54 / А.П. Райва; Московское производственное объединение "Электрозавод" им. В.В. Куйбышева. – № 3475932/24-09; заявл. 23.07.82; опубл. 15.10.84, Бюл. № 38. – 4 с.: кресл.
5. Калантаров П. Л., Цейтлин Л. А. Расчет индуктивностей: Справочная книга. – 3-е изд., перераб. и доп. Л.: Энергоатомиздат. Ленингр. отд-ние, 1986. – 488 с: ил.
6. Ильин В. П. Численные методы решения задач электрофизики.— М.: Наука. Главная редакция физико-математической литературы, 1985. – 336 с.
7. Демидович Б. П., Марон И.А. Основы вычислительной математики. — 2. — Физ-Мат. Лит., 1963. — С. 659.